Бары дөйдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САНГА ОЛОХ

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

● № 3 (7076). ● 1991 сыл. Тохсунньу 5 күнэ. Субуота. ● Сыаната 8 харчы.

ОРОЙУОН КОМСОМОЛЕЦТАРЫГАР, ЫЧЧАТТАРЫГАР

аһаҕас сурук

Биһиги, Чурапчыга комсомол тэриллибитэ 70 сыла туолуутун бэлиэтиир мунньах кыттыылаахтара, ойуун комсомолецтарыгар, ыччаттарыгар аһаҕас сургу ылынарга быһаарыммыт.

Эрчимнээх эдэр саас уот сулуһунан буолбут, элбэх ыччаты күүрэннээх үлэҕэ, хорсун быһыыларга ыытаатаабыт комсомол билигин дойду үрдүнэн уустук быһыыта-майгыта олорор. Арааст күүстэр Ленинскэй комсомолу кэлтэйдин кирдитэр-хараардар сыаллаах саба түһүүлэри огороллор, комсомольскай тэриллэлэри ыһарга соруналлар. Уолаттар уонна кыргыттар ортолоругар буруйу огоруу элбиир, ыччат активноһа түһэр, үлэҕэ сыһыана мөлтүүр, сиэр-майгы өртүнэн сатарыйыы таһаарыллар.

Дойду рынок сыһыаннаһыларыгар киирэр кэмигэр эдэр дьон олоҕор ыарахаттар үөскүүллэр. Биһиги Ыччат Коммунистическай Союһугар олоххо санга уктэнэр кэһи бэйэтин онкун булунарыгар, дьоҕурун арыйарыгар, сөптөөх билиини ыларыгар уонна ону общество наадатыгар мунутуурдук туһанарыгар көмөлөһүөхтээхпит. Бүгүнгү дьалхааннаах кэмнэ биир саналаахтар союзтарыгар түмсэн туруорумнут сыалбытын ситиһиэхпитин сөп.

Ол иһин биһиги ойуун комсомолецтарын, ыччаттарын ЫҢЫРАБЫТ:

—хатыламмат, умнуллубат дьыалалардаах, дириҥ, баай историялаах Чурапчы комсомолун үтүө үгэстэрин салгыы сайыннарарга, Ленин идеяларыгар бэриниилээх буоларга, сомоҕолоһорго;

—ойуун политическай, социальнай-экономическай олоҕор биир санаанан активнайдык кыттарга;

—олохпут туһаайын туһугар үлэлииргэ, «Ыччат» программаны олоххо киллэриигэ сүрүн күүс буоларга;

—буруйу огоруону утары охсуһарга;

—чэбдик өйгө-санаҕа, үтүөҕэ-көрүөҕэ дьулуһарга;

—аҕа саастаах нэһилиэнньэ арааттыы, коммунистары, сэрки уонна үлэ ветераннарын эдэр көлүөнэ атаҕар турарыгар суҕэ-ама, ыччат хамсаһыныгар күүс-көмө буоларгытыгар ыҥырабыт.

Эдэр ыччакка олох сүрүн үөһүгэр сылдьарыгар, ойуоммут үтүө үгэстэрин үрдүктүк тутарыгар, бэйэлэрин көлүөнэлэрин аатын ойуун историятыгар кыһыл комуус буукубаларынан суруйалларыгар үтүө баҕарыыларбытын тиэрдэбит.

Ойуун ниинки кэскилэ — биһиги илиибитигэр! Онон түмсүүлээхпитин, биир саналаахпытын көрдөрүөҕүн.

(Ыҥырыы мунньах кыттыылаахтарынан биир санаанан ылылынна).

КЫСТЫК ТУРУГУН БЭРЭБИЭРКЭЛИНИБИТ

Үлэ да, хааччыллыы да судургу

Сүөһү иитиитин үлэтигэр өрдөөҥүттэн эрдэлибит Прокопий Прокопьевич Захаров «Чурапчы» совхоз Кылгыкытээҥи арендный предприятиетыгар эти огороо таһаарыыта хайысхалаах арендный коллективы иккис сылын салайар. Киилэр быйылгы кыстыкка 380 субан сүөһүнү уонна 170 бороскуну икки хотонунан кородлөр-харайаллар. Коллектив 23 чилиэннээх. Ол иһигэр Елизавета Аммосовна Захарова уонна Татьяна Григорьевна Потапова ыанныыксыттыыллар. Киниилэр, төһө даҕаны аҕыйах ыанахтаахтарын иһин, валовойунан 37 тонна үрүҥ ылгэни үрүлүтэн государствоҕа туттарбыттар.

Сыл тахсыахтаах отторуун ааспыт сайын бэйэлэрэ соҕотоҕолаабыттар. Ол эрээри дьыл-уот куһаҕаныгар тэптэрэн от кыайан үүммэкка, былаанныаах дорохХой аһылыктарын ситэ бөлөҥнэммэтэхтэрэ, сиилэһи эмиэ кыайан угумматахтара. Бастаны сылларыгар 600-тэн тахса тонна [illegible] соҕотоҕолаабыт эбит буоллахтарына, ааспыт сайын баара-суоҕа 410 тонна дорохХой аһылыгы бөлөмнэбиттэрэ.

Күһүн бу арендный коллектив хас биирдиилэрэ 376-лыы кг тыыннаах ыйаанныаах 185 сүөһүнү государствоҕа туттарбыт. Ону таһынан общественнай аһылык тэриллэригэр 18 төбөнү биэрбиттэр. Онон ангардас сүөһүнү эмиэ аналлаах государствоҕа туттарыыттан биир мөлүйүөн солкуобай курдуку аахсыбыттар. Итини тэҥэ үүт ыамыттан киллэрбит үптэрин аҕаан кэбиһиҥ.

Коллектив бастаны сылыгар сүөһүтүн айаҕыттан ордорунан совхозка 100-чэкэ тонна оту атыылыгар биэрбит. Оттон быйыл отторунан бэйэлэрэ кыыры-кырыымчы балаһыанньалаахтар. Ол иһин Амма ойуоҥуттан атыылаһарга күүлэллибиттэр. Сиилэс диэн, эпиппит нурдук, суох. Комбикорм, туорах бурдук суоҕунан, эбии аһылык хаҥыык даҕаны көрүүгэ онгоһуллубат. Итиҥ аредатордар үлэлэрин биллэрдиҥ ыаратара чахчы. Онон ангардас от аһылыгынан турар сүөһүлэр үгүстүк биринчиктээн көрүүгэ-истиигэ, бүөбэйдээһиниигэ наадыйаллара биллэр. Ол иһин үлэһиттэр күннэрин үксүн хотонноругар атаараллар. Хайа үгүстэн, ардыгар, күнаҕан хаастыбалаах, сытыйбытымыйбыт даҕаны от тиксэр. Ону хотуулаабаттарым, сыа-сым курдук салыылларын наадатыгар кыра-кыратык уонна сотору-сотору ууран биэрэргэ күһэллэллэр. Уолатыыны эмиэ онуоха дьүөрэлиэххэ наада буолар. Ити үгүс биримэҥин, түбүгү эрэйэрэ чуолкай. Ол иһин бэйэлэрин истэриттэн аҥы бөлөҥнэччини булуннан итии аҥылытыынан хаччыналлар эбит.

Биир быһаарыллыбатах боппуруоспарынан сыл ахсын хотоннорун муостата сүөһү уҕаҕаһынан туолуута буолбут. Ол биричиинэтинэн ноһуомнара, уҕаҕастара түһэр дьаамалара кыратын аҕаллар. Оттон оборторуохтарын нюсуостара суох. Онон сотору-сотору илиинэн баһаллар.

— Уолаттар үлэлэри сатыыллар,—диэтэ салайаччылара П. П. Захаров.—Механизация суоҕа үлэбитигэр ыарахаттары үөскэтэр. Онон эрэлбит харыбыт эрэ күүһүгэр. Борооску көрөөччү Николай Гаврильевич Онопешников хотонтон олох быкпат кэриэтэ тубуттүрэр. Итиини холобур эрэ быһыытынан аҕалабын. Төһө даҕаны ыарахаттар даахпыт иһин кыстыгы этэҥэ туоруур. Сүөһүлэрбитин сүтүгэ суох күөххэ үктэниэрэр баҕалаахпыт. Барыбыт өйө-санаата- ити сыалга түмүллэр. Аны биир хомолтобун этиэхпин баҕарабын. Биһигини үлэ коллективын быһыытынан аахпаттар. Дьон баар диэн кэлэн бөҕэлэ да оҥорботтор, эгэ, агитационнай-культурнай биригээдэ үктэниэ дуу?!

Эти огоруу хайысхатынан үлэлиир арендный коллектив биир түмсүүлээҕиттэн, дьулуурдаах-ыттан астынан арахсыбыт.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Украинскай ССР. Петр Мороз, Киевскэй уобалас Барышевскай оройуонун Яблуневое сэлиэнньэтин олохтоохоҕо, маннааҕы совхозтан 10 гектар ыраахтаах сири арендалаһан өссүс бороскулары иитэр. Комөлөһөччүлэрэ — кэргэнэ уонна үс ыргыттара. Иллэрээ сыл совхозка 2.5 тонна эти туттарбыта, оттон былырыын — алта тоннаны.

Петр Павлович көрсөр күчүмэҕэйдэрэ элбэх. Ол эрээри ниин уларыйыы тахсан иһиэ диэн эрэнэр, атыыласпыт сиригэр аныгы оборудованнаах сэбилэммит боҕо-таҕа кирпичээ хотону тутарга, онно 10—15 боруода ыанахтанарга ыраланар. Конкурсцияны тулуйар туһугар атыттардыын кыттыһыан баҕарар. Оччоҕо ыарахан сыаналаах комбайны, оҕуруот астарын, фруктаны астыыр оборудованнаны атыылаһыахтарын сөп.

В. Соловьев фотота. (ССТА фотохрониката).

Конкурс түмүктэннэ

Мааны көрдөрүүтэ — 6821

1989 сыллаах үүттэрин фактическай учуотун түмүгүнэн үрдүк көрдөрүүлээх рекордистка ыанахтар уонна 1990 сылга 90 хонук устата ыанаҕы үүтүрдүү конкурстара түмүктэннилэр.

КОМИССИЯҔА 66 ыанах көрдөрүүтэ түһэриллибиттэн сыл түмүгүнэн конкурска толоруу көрдөрүүлээх 22 ыанах кыттыыны ылла. Күрэхтэһиини тэрийэн ыытыыта совхозтар селекционерзоотехниктара М. Л. Колесова (Карл Маркс аатынан совхоз), М. К. Луковцева («Мыҥдаҕаайы» совхоз), П. М. Старостина (Эрилик Эристин аатынан совхоз) активнайдык ыытыннылар. Оттон Субуруускай аатынан, «Чурапчы» совхозтар специалистара бу дьаһалларга кыттыбатылар. Конкурс усулуобуйата ыам ыйыгар «Санга олох» хаһыакка бэчээттаммитэ.

Күрахтэһиигэ үрдүк ыам маастардара А. Игнатьев, Вл. Диодоров, А. Марков, А. Борисов («Мыҥдаҕаайы»), В. Захаров («Мугудай»), В. Слепцов, И. Гоголева, В. Сокольникова («Бахсы») Н. Рязанскай (Карл Маркс аатынан) уо. д. а. кыттыыны ылылар.

305 хонуктаах, толоруу саастаах ыанахтарга ойуун рекордистнатынан уонна чемпионунан «Мыҥдаҕаайы» совхоз Болугурдааҥы отделениетыттан доярка А. В. Игнатьев Мааны диэн аатаах ыанаҕа буолла. Маны сыгнеталь үһүс көлүөнэлээх сиэнчэрэ, 8 саастаах элита ылаастаах. Бэйис лактациятыгар 1990 сылга 6821 кг үүтү биэрдэ, үүтүн орто сыната 3,67 бырыһыан, сыллааҥы үүтүн сыата 250 кг. Сайыныгы кэмнэ суукканаҕы ыама саамай элбэҕэ 27 кг тэҥнэстэ, онтон атын лактациятын үүс ыйдарыгар 10—20 кг биэрдэ.

Мааны олохтоох усулуобуйаҕа төрөөн раздойдамыт ыанах. Тас көстүүтэ экстерьериэй. Сыанабыл быһыытынан сатаммарка толоруу эпиэттиир. Конкурс усулуобуйатын быһыытынан 100 солк. бириэмийэҕэ хапсан хаһаайынын үөртэ. Ыаннаныксыт Александр Васильевич, иккис Туйаара диэн ыанаҕа 305 хонукка 6085 кг үүтү биэрэн, иккис бастакы миэстэни ылан, 100 солк. бириэмийэҕэ тигистэ.

Иккі иккис миэстэлэргэ «Мугудай» совхозтан В. Захаров Сардаана, Карл Маркс аатынан совхозтан К. Тоскина Башня диэн ыанахтара таҕыстылар. Ыанахтар туһаанныаҕынан 4053 уонна 4114 кг үүтү биэрдилэр, үүттэрин орто сыата 4.85 уонна 4.36 бырыһыан, сыллааҥы сыата 197 уонна 179 кг буолла.

Оттон иккі үһүс миэстэлэри уонна эмиэ харчынан бириэмийэлэри «Мыҥдаҕаайы» совхоз Болугурдааҥы отделениетын ыаннаныксыттара А. Боснков, А. Макаров Дочча, Чайка диэн ыанахтарынан кыттан ылылар. Ыанахтарын сыллааҥы үүттэрэ туһаанныаҕынан 4749 уонна 3754 кг, үүттэрин орто сыата 3,75 уонна 3,96 бырыһыанна, сыллааҥы сыата 178 уонна 149 кг тэҥнэстэ.

Толоруу саастаах ыанахтары 90 хонукка үүттүтүү күрэҕэр иккі бастакы миэстэни Бахсыттан В. Сокольникова, Болугуртан Д. Артемьев ыанахтара ылылар. Үс үүттүтүүр ыйдарын устата суукка ахсын 22—21 кг үүтү ыатылар.

Иккі иккис миэстэлэргэ «Мугудайтан» М. Толстоухова, Эрилик Эристин аатынан совхозтан Е. Осипов тигистилэр. Суукка ахсын бириҥнилэриттэн 20—18 кг үүтү ыатылар. Үһүс миэстэлэри Бахсыттан Д. Местникова, Эрилик Эристин аатынан совхозтан эмиэ Е. Осипов ыанахтара ылылар.

Тунуй бургунастары үүттүүрүүгэ бастакы иккі миэстэлэри Бахсыттан И. Гоголева Апельсина уонна Африката ылылар. Иккис миэстэлэри— Карл Маркс аатынан совхозтан Н. Рязанскай, «Бахсы» совхозтан В. Слепцов тунуй бургунастара. Үһүс миэстэлэргэ «Мыҥдаҕаайы» совхозтан В. Диодоров, Карл Маркс аатынан совхозтан Н. Самойлов бургунастара таҕыстылар. Бургунастар суукка 10—16 кг ыамы биэрдилэр.

Кэтэрүн курдук, үрдүк үүт маастардарынан үксэ эрчимнээх илиилээх эр дьоннор буоллулар. Киниилэр ыанаҕы сөптөөх аһылыгынан хаччыйдахха олгом үүтү биэрэриэ илэ-чахчы биллилэр. Ити үгүстэрэ искусственнай снэмалэһиттэн ылылыбыт ньирэйдэр улаатан, ыанах буолан олгом үүтү-аҥы биэрдилэр. Оскотун ньирэйиттэн анал көрүүгэ туруоран, зоотехническай нуорманан аһаатан улаатыннардахха, өссө үүттээх сүөһүнү үөскэтэр кыахтар толоруу бааллар.

Ойуоҥунга ыанаҕы үүттүтэр маастардар Н. Окопешников, В. Захаров, Вл. Диодоров, В. Диодоров, В. Слепцов, А. Марков, А. Игнатьев, А. Боснков, А. Парфенов уо. д. а. ыанаҕы үүттүтүүгэ хас биирдиилэрин кытта бэрт эрдэттэн үлэлэлилэр. Кыһыннары, сайыннары күннэ 200—300 кг үүтү үөскүү илиилэриннэн ыан, таһан үлэлээн кэллилэр. Бу ыаннаныксыттар ыанахтара эмиэ эрдэ төрүүр буоланнар, сыл хайа баҕарар кэмигэр өрөбүлэ суох олгом үүтү ыыллар. Арай сайынын уопуска ыларга күүлэллиннэр, дьыл бу кэмиттэр кыахтарын лаппа ылаллара хаалаара баар суол.

Ыанаҕы лактациятын бэйис ыйыгар диэри үүттүпэтаххинэ, элбэх үүтү эрэйбэтин туһунан бастыҥ ыаннаныксыттар опыттара көрдөрөр. Рынокка киириннэн ким барыта элбэх бородуукуйаны оҥорорго интэриэстэнэр. Оттон олгом бородуукуйаны бастыҥ технология быһаарар. Урукку курдук, сүөһүнү ахсаан эрэ өртүнэн элбэтии, валовойунан сырыыннарыы табыллыбат.

Бу конкурс, тэрээһинэ сорох итиҕэстэрдээх да буоллар, сыалын ситтэ. Туох-ханнык иниинэ, үрүҥ илгэ маастардара бастыҥ олыкка, баар технологияҕа олоҕурдахха биһиги да тыйыс усулуобуйабытыгар, татым аспытыгар сүөһүттэн элбэх бородуукуйаны ылар кыах баарын толоруу даказаатылар. Ити—биирэ. Иккиһинэн, конкурска ойуун бастыҥ ыаннаныксыттара, буолан баран эрэ дьон, кыаймылаарыынан тахсаннар, бэйэлэрин үрдүк мастерстволарын, үлэҕэ дьулуурдарын өссө тогул чинэттилэр.

Кэлэр сылларга маннык конкурстары тэрийиини совхозтар специалистара өссө кэҥэтэллэрэ наада. Урукку өртүгэр республика нэтэхтэн быыстапкатыгар кыттар эбит буоллахтарына, бу сырыыга специалистар матырыйаалы олус хойутаттаннар, ойуун эрэ иһиннэ мунурданныбыт. Маны иниикитин учуоттаныахха. Бастыҥнарбыт опытын хайа кыаллыыннан, киэҥник иитиннэрэн, биллэрэн иһиэхха.

С. БАРАШКОВА,
ОАПХ плем.-үлэҕэ отделын начальника.

АҺАҒАС ТУРУОРСУУ СУРУК

Оҕолорбут тустарыгар бары турунуоҕун!

Уларыта түүү сылларыгар оскуола уонна оҕо тэрилтэлэрэ кризискэ киирдилэр — киниилэр тиийиэмэт-түгэммэт, интээччилэр уонна учууталлар аанньа ахтыллыбат буолуулара күүстэ дириҥнир. Итиннэ бары өйдүүр курдукпут эрээри, дьиала кэлсэтиттэн сир оҥорт. Дойдута оҕолор түбэлиит ыарахан усулуобуйаларын кэннэрэр туһунан ССРС народнай депутаттара дойду учууталларын кэнэ советын председателэ Ш. Амонашвилэ, учууталлар эйэ уонна өйдөһүү иһин хамсаһыннарын президенэ А. Захаренко уонна ССРС педагогическай наукаларын академиятын дьиҥнээх чилиэнэ М. Никандров бары народнай депутаттарга норуот үөрэҕириитин материальнай базатын, учууталлар олорор усулуобуйаларын тэстэ тупсарарга туруорсалларыгар ирдэбил оҥордулар.

Дойдуга үөскээбит быһыы-майгы биһиги оройуоммут оскуолаларыгар, детсадтарга өссө ордук сытыы: Мугудай, Хатылы, Чурапчы орто оскуолаларын сорох корпустара. Бахсы, Чурапчы сиэтэ суох орто оскуолатын үөрэнэр дьиэлэрэ үйэлэрин моҥоотулар. Үгүс оскуолалар, мастарыскыайдар, интернаттар аһара эргэрдилэр. Капитальнай өрөмүөну ыытыыга үгүзин үп наада. СССР Киин Комитетын орто уонна профессиональнай үөрэхтээһин реформатын туһунан уураах уонна райсовет 1987 сыл бэс ыйын 23 күнүнээҕи быһаарыыта толоруллубатылар. Оскуолалар котельнайдарын совхоотар балансаларыгар биэрии өссө да быһаарылла илик. Оскуолалар уонна оҕо тэрилтэлэрин сылытыы сылтан-сыл халлыбат. Итиннэ түмүктэригэр бүөр ыарыыта, ревматизм оҕолор ортолоругар элбиитэр, психологиялыгар кэбиллиилэр кэстеллэр. Оҕолор ортолоругар буруйу, оҥоруу 6 тогул улаатта. Ол иҥигэр араас растворитель, бензин, о. д. а. киһи доруобуйатыгар охсуулуу оҥороччулары сытырааан өйү сүтэрии, оҕону сиҕьигник кырбаһыы, талаһыы, уоруу курдук ыарахан көрүнэрэх буруйу оҥоруу сыллата эбиллэр. Элбэх оҕо үлэлээбэккэ да, үөрэммэккэ да олоруута улам дириҥ проблемаҕа кубулуйар.

Мэлдьитин тиийиэмэт-түгэммэт буолуу, ыарахан усулуобуйаҕа үлэлээһин уонна олоруу учуутал доруобуйатын, психикатын алдьатта, оскуола мунур уһугар тиийэн иҥиннэ тэрилтэҕэ кубулуйда. 1989—1990 сылларгаах үөрэх и кэнниттэн 71 учуутал уларытан кэстэ. Сорохтор оройуон тас өрүгэр бардылар, 5 директор, 11 завуч, 10 организатор, 57 учуутал эмиэ оройуон иһиэн уларыйда-тэлэрийдэ. Ити педагогическай үлэһиттэр 20 бырыһыаннарын ылар. Итиннэ ыарахан усулуобуйаҕа олорор, үлэлиир учууталлар орто хамнастара 252 солк. тэҥнэһэр. Ити совхоз үлэһиттэрин орто хамнастарыттан 118 солк., тутуу үлэһиттэрин орто хамнастарыттан иккі төгүл кыра.

Дойду ыарахан экономическай балаһыанньатын өйдөөн учууталлар бэйэлэрин тустарыгар туруорсубакка олороллор. Оттон оҕолор атын оскуолаҕа барар, атын учууталы талар кыахтара суох. Түбэлиит балаһыанньаларыттан толо көтөн тахсалларыгар биһиги эрэ көмөлөһүөхтээхпит, ол оҕолорбут иннилэригэр ытык наспитиэн буолар. Оҥоҥ оройуоннаҕы уонна бары сельский Советтартан баарытын биллэрэргитигэр, тылынан «көҥүс хайаны» эрэнэриитэн аккаастаабыт ыытыбыт.

1. Маҥныктары оройуон бэйэтин күүһүнэн быраарыгар туруорсабыт:

—1991 сыл бастакы кварталыгар уопсай государственнай уонна олохтоох бюджеттартан үбүлээн, совхоотартан, тэрилтэлэртэн үп хомуурун ыытан, ыытыс болдьохтоох кэдиэм программаны оҥорон 1991—1992 сылларгаахха оҥорон ыытыахтаахпыт. Чурапчы уонна Дириҥ сэлиэннэхтэригэр 2 таас оскуоланы, Хадаарга, Хатылыҥа уонна Мыҥдаҕаайыҥа 3 таас оҕо тэрилтэтин дьиэтин;

—совхоотары сыл ахсын 2-лии квартираны педагогическай үлэһиттэргэ аҥыылларыгар эбээһинэстиргэ, Оройуон киниигэр сыл ахсын 3-түү квартира оскуола уонна детсад үлэһиттэригэр анаарын булгуччулаахтык ситиһэргэ.

2. Базовай совхозтартан уонна тэрилтэлэртэн туруорсабыт:

—хас биирдии оскуоланы трактордыран хаччыйалларыгар уонна техническэй көрүүтүн бэйэлэригэр ылыналларыгар. Чурапчы сэлиэнньэтигэр үлэлиир 7 детсады уонна 3 оскуоланы хаччыйыыга анаан автомашинаны сыҥыараргa, биир шофер штатын көрөргө;

—оскуолалар котельнайдара совхоотар балансаларыгар бэриллэллэрин бүтэйиктэхтик быһаарарга;

—олохтоох Советтар үөрэнээччилэр сайыҥгы сыныаланнарын тэриллэригэр кемоҥу оҥороллоругар, быстахтык ыллахха, өлүү сири аныылларыгар;

—«Ыччат» программаҕа олоҕуран, совхозтарга ыччаты ыытта үлэлиир кыаҕы штатын киниигэн көрөллөрүгэр;

—совхоотар барыстарыттан нердорон үөрэтэр пособиелары, компьютердары, атын да техническэй средстволары булуулуу үбүлүүргэ.

3. Олохтоох Советтар, базовай совхозтар, тэрилтэлэр педагогическай үлэһиттэри олох-дьаһах өгэтүнэн, медицинскэй өгөнөн, транспортынан хаччыйыыга чаччатиилэри көрөллөрүгэр. Бородууктанан, норуот туттар табаардарынан бастакы уочарат хаччыйалларыгар. Керуллубут коммунальнай өгөлөру туһаныыбытыгар ыытаахах хонтуруолу олохтуулларыгар.

4. Оҕо тэрилтэлэрин үлэһиттэрин штатный расписаниелларын олохтоох усулуобуйаттан көрөн уларытан оҥорорго.

5. Учууталлар үөрэтэр нагрузкаларын 14—16 часка, оҕо тэрилтэлэрин, интернат интээччилэрин үлэлиир нагрузкаларын 30 часка диэри аччатарга. Бары оҕо тэрилтэлэрэ нэдиэлэҕэ 5 күннээх үлэ күнүгэр кинээллэрин олохтуурга.

6. Учууталлар уонна интернат интээччилэрин хамнастарын 60—80 бырыһыан үрдэтэргэ. Детсад үлэһиттэригэр барыларыгар хамнастарыгар 30 солк. эбии төлөбүрү көрөргө. Оҕо ахсаанын группаларга эбэтиинэ тэрилтэлэри кытта сирэй дуогабарынан эрэ быһаарарга.

7. Үөрэнээччилэргэ программа таһынан үөрэтиини, куруһуоктары, секциялары ыытыыны төлөбүрдээх оҥорорго. Детсадка оҕо сылдьыытын төлөбүрүн 50 бырыһыан улаатыннарарга.

8. Методистар, үлэ маастардарын, инструктордар уонна тренердэр хамнастарын, уопуссаларын уһунун учууталлары кытта тэҥнэтиргэ.

9. Оҥоону үлэҕэ үөрэтиини уонна идэҕэ болҕомноһуни уларытан тэриллиини, оройуокка СПТУ баарынан, оскуолалар бэйэлэрин көрүүлэригэр биэрэргэ.

10. Сельскэй Советтар президиумнара детсадка ылыллыбыт оҕолор төрөөбүттэрэ үлэлиир тэрилтэлэрин кытта сирэй дуогабарга тахсалларын көмүлүүлэриэхтэр.

Учууталлар кэтэх хаһаайыстыбаны тэриналлэригэр, дьиэ тутталларыгар совхоз рабочайдарын кытта тэҥнэтэ тутан барыгын ертүнэн тирэх буолалларын ситиһэргэ.

Бары учууталлары, төрөппүттэри оҕолорбут тустарыгар биһигиин бу туруорсуулардаабытын өйүүллэригэр ыҥырабыт.

(Туруорсууну норуот үөрэтиитин үлэһиттэрин профсоюһун райкомун пленума ылынна).

Нйэ дойдубут кэнигэр сүрэҕи-дуушаны аймыыр «итии» точкалар эбиллэ түүллар. Уоруу, олорсуу, о. д. а. киһи үөйбэтэх-ахтыбатах алдьархайа ааҥныыра тохтообот. Олохпут-усулуобуйата ыарахана, тиийиэмэт-түгэммэт буолуубут, онтон үөскэйит психологиялыгыт итиннэхэ барытыгар сабыдыаллыыра саарбаҕа суох эрээри, хайа да бэйэлээх ыарахан, уустук быһыы буолар. Ол да иһин комитеттар «Бастыҥ хаһаайка», «Бастыҥ үлэлээччи» диэн конкурстары собудаан ыыталлар. Оннооҕор үүнэрилиибит оҕуруоту, сибэккини, кэтэх хаһаайыстыбаны учуоттуулар. Нйэлэр, аҕалар, оҕолор дьоҕурдарын сайыннаҕар быыстапкалары, дьаарбаҥкалары тэриллэлэр. Итинник үлэлэр аны да салҕаан ыытыллыахтарын наада.

Дьахталлар түмсэрбит наада

га-майыга өйдөөх-тойдоох, сиэрдээх буолуулуу утары туруоран, киһилии сабаҕалыбытын, сиэрбитин-майгыбытын хаҥыстаан илдьэ хаалларыахтаахпыт. Ол иһин дойдубут правительствота киһи-аймах кэрэ ангарын—дьахталлары кемөөр ыытырда. Дьиэ да, кыраныабай дууһалаах кыыс оҕо, итии тапталлаах нйэ барахсан санаан-өйдөөн туран туруннаҕына, албаҕы оҥоруон, үчүгэйи үөдүтүөн сөп. Итини таба өйдөөн, күүс-көмө буолуоҕун сыаналаан. Саха ССР Верховнай Совета дьахталлары кытта үлэ отделын аста.

Олунньуга Саха сирин дьахталларын IX съезда ыытылларынан сибээстээн, билигин мэстэҕэ үлэ күүсэ ыытыллар. Комитеттар отчуоттуулар, саҥа сорудахтары туруоруналлар.

Урукку да ертүгэр оройуон дьахталлара бэйэлэрин общественнай нэстарын куһаҕана суох толорбуттара. Киниилэр тэриллиэннэрин нэһилиэктэргэ араас көрүнэрэх үлэлэр киэҥник ыытыллар. Комитеттартан ордук чорботон А. Колесова председателлээх Хоптоҕотоосу уонна Н. Попова салайаччылаах оромуоннуур техническай предприятиетааҕы комитеттары бэлиэтиэххэ сөп.

Дьиэ-уот, куту-сүру тутар, бөҕө туруктаах буоллаҕына, аҕа дааҥы, оҕо дааҥы дьиэмсэх, майгыстиэли ертүнэн үчүгэй

Үгүс комитеттар хаһаайкаҕа наада буолар ҕуруҺуоктары, тэрийэн үлэлэтэллэр. Оннооҕор түмсэн кинилэр нистэкэргэ, аһы астыырга, баайарга, о. д. а. дьиэҕэ-уоккка наада буолар дьоҕурдарга үөрэтиллэр. Итээҕэ диэн итиннэ эдэр кыргыттара тардыы намыһах. Иккис өртүнэн дьиэҕэ-уоннаа наар дьахтар эрэ ыыһыахтааҕын курдук өйдөбүл иҥмит. Оттон аҕалар алаҥа дьиэлэригэр нйэттэн итээҕэ суох эдэх үөрүүнү бэлэхтиэхтэрин сөп эбээт. Ол туһунан эмиэ толкуйдуохха.

Тиҥэҕэр, дьиэ кэргэннэн араас оонньуулары, конкурстары тэрийэр буола сылдьыыбыныт учүгэй сабыдыаллаах этэ. Хомойуох иһин, ол умнуллан эрэр. Дьиэ кэргэннэн спортивнай күрэхтэһиилэри. «Туох? Хаанна? Хаһан?» диэгинэ хабаатыллаах остуолга олорон оонньуур оонньуулары киэҥник тэрийэр сөп эбит. Дьиэ кэргэннэн сыныаланнар ~~[illegible]~~ куйдуохха уонна кэтэтиэххэ.

Нйэлэр атын бочуннаах сорукпутунан ыыс оҕону иитии проблемата буолан эрэр. Кыргыттар эдэр саастарын ухханыгар буолан, араас мөкү дьаллыкка — арыгылыырга, табахтыырга, охсуһарга — умньаналлар. Киниилэр кэрэ кылбиктэрин, нарыннарын улам сүтэрэр туружка киирдилэр. Оттон итиҥ аҥардас биир ыал алдьархайа буолбатах, бүтүн общество кэхтиитин куттала.

Билигин биһигинн, нйэлэри, долгуннат боппуруос диэн суох. Быстахтык ыллахха, рынок уустун усулуобуйатыгар биһиги оҕолорбут—саҥа орто оскуоланы бүтэрбиттэр хайдах буолуохтарай? Оҕолорбутун салгыы хайдах үөрэттэрэбит? Оскуолаҕа үөрэтии систематын уларыта тутуу кэпилэр кэскилэриэгэр хайдах дьайыылаах буолуоҕай? Арыгынан уймахтаныы туох да тохтоло суох өтөн киирэр. Киин сирдэри кифигник сутуйбут проституциялаах, наркомания маннаа кэлиэ суоҕа, биһиги оҕолорбут олор сиэртибэлэрэ буолуохтара суоҕа диир кыахтыт суох.

Итиннэ сибээстээн, оройуон дьахталлара түмсэрдии түмсэн, саҥалыы күүһүнэн оҕолорбут, олохпут туһугар бары тутуһан бириҥ үлэлиирбит эрэйиллэр. Аҥардас биһиги оройуон эрэ дьахталлара ере турарбыт тутах буолуоҕа, онон, саатар, ергүс илин эҥэриҥэҕи дьахталлар комитеттарын кытта бириҥ түмсүөхпүт, проблемаларбыт, туруорсуулларбыт да бириҥ.

Л. БАРАШКОВА,
дьахталлар оройуоннаах комитеттарын председателэ.

● САХА ССР КОНСТИТУЦИЯТЫН БЫРАНЫАГЫН ДЬҮҮЛЛЭЬЭБИТ

ДЬЫЛҔАБЫТ ТҮСТЭНЭР КҮНҮГЭР

лаа баҕарар дойду ерениитета киин Конституциятын кытта быстыат ситимнээх. Үчүгдик оҥоһуллубут, чоп.

Конституция эрэ дьиҥнээх суверенитеты хаччыйыан сөп. Мин саанаабар, республикаҕа президенскэй салалтаны олохтуур сөп. Ол суверенитет бириҥ, кэстуутүнэн буолуох этэ. Президент Ыйаахтарын бука бары—биирдиилээн гражданнар, тэрилтэлэр, ол иҥигэр союзнайбыт дэнэсчилэр эмиэ—толорор усулуобуйаларын олохтуохха. Итиннэ сэргэ салалта структуратын судургутуохха. Конституция 47-с ыстатыйата маннык буолуон сөп: «Саха ССР Президениэнэ республикаҕа торообут. 20 сылтан итээҕэ суох олорбут, 40 саһыттан эдэр суох, республика икки государственнай тылын эҥиэ суох билэр республика гражданина буолуохтаах» диэн.

Төрүт Сокуоммут 20-с ыстатыйатыгар урукку-ларга суох саҥа балаһыанньа киллэрилиибит: «Республика гражданина Саха сирин норуоттарын тылларын уонна культураларын, абычайдарын, сиэрдэрин, майгыларын нуормаларын уонна олох, торуй үгэс буолбут сиэрин ыытыыр, нацияларга бириҥэ түмсэллэрин туһугар, олоҥ барбардыыга уонна чолуҥнэн хаалларыыга кыһаҕар эбээһинэстээх. Национальнай достоинствоны аанньа ахтыбат быһыы уонна атаҕастаһыы сокуонунан олохтоммут бэрэдэмнэнэ эпиэскэ тардыллар». Суверенный республика буоларбыт быһыытынан, сокуон араас салааларынан кодексалаах буоларбыт буолуо. Онон бу ыстатыйа балаһыанньата холуобунай кодексҡа киллэрилиэ диэн эрэнэҕи баҕарыллар.

Сокуоннары кэнни бириҥ сүрүн бириҥнэтиэнэ бэрт үгүс сокуону таһыная анталар баалларга буолар. 41-с ыстатыйаҕа Верховнай Совет боломуочуйалара заҥыллаллар. Бүтэһигэр 17-с параграфка «Конституциянан көрүллүбүт атын боломуочуйалары толорор» дэнэр. Манна, бастакытынан, Верховнай Совет боломуочуйаларын толоруу наҕыахха сөп. Иккиннэн, билигин Верховнай Совет аспыт сайыҥгы сессиятыгар республика бодот промышленнай холбоһуктарын салайаччыларын биэрэтэппита. Ити балаһыанньа Конституция бырайыагар суох, оҥу киллэрэр наада.

Ханнык баҕарар былаас төһө демократическайын киин быыбардыыр системата төһө демократичнайынан быһаарыллар. Итиннэ сибээстээн бырайыак IV разделын үүс чаһа — «Быыбардыыр система» — киһиини толору астыныарбат. Манна баар аҥыс ыстатыйаны киһи утарбат. Верховнай Совет—республика былааһын үрдүкү органа. Онон Конституцияҕа, чуолаан, Верховнай Совет талыллар сүрүн балаһыанньаларын, холобур, талыы нуорматтык киллэрэллэхэ сөп этэ. Барытын быыбар сокуонунан быһаарар сыыһа. Бу сокуону Верховнай Совет байата ылынар уонна хаһан баҕарар, хайдах баҕарар уларытар.

Биһиги республикабытыгар үгүс омук представителлэрэ олороллор. Киниилэр представителлэрэ Верховнай Советкка талыллыахтаахтар. 1990 сылааҥы быыбарга депутаттар нэһилиэнньэ ахсаанытан талыллыбыттара. Ол түмүгэр хотугу оройуоннар аҥыйах ахсаанныаах төрүт олох, тоохоруттан барт аҥыйах киһи Верховнай Советкка талыллыбыта, киниилэр куоластара киллиибэтин кэриэтэ. Дьэ оччотугар депутат да буолан норуоттарын интэриэстэрин хайдах көмүскүүллэр. Онон депутаттары нэһилиэнньэ ахсаанынан буолбакка, административнай киниэриэнэ талар ордук буолуоҕа.

Республикаҕа, Конституция этэриэн, гражданство баар буолуохтаах. Гражданствоны, бастатан туран, бу сири, нйэ-аҕа оногостубут, манна төрөөбүт-үөскээбит төрүт олох, тоохтор — эбэҥкилэр, эвэнэлэр, чукчалар, юкагирдар, долганнар, сахалар, нууччалар, былыр үйэ кэлэн манна олохсуйбут атын да омук представителлэрэ ылыахтаахпыт. Туох да кистэл буолбатах, промышленнолыынан сибээстээн республика нэһилиэнньэтигэр бу дойду кэлин хайдах буоларыгар кыһаммат, куоҥаларыгар, мэҥиэларыгар оҕустарбат үчүн солкуобайы эмиэрэтэр устугастар албахтар. Ол дьон биһиги дьылҕабытын быыбаралларга наадата суох.

М. НОГОВИЦЫН,
13 №-дээх СПТУ

ЫЧЧАТ ИНТЭРИЭҺИН УЧУОТТААН

Дмитрий Петрович Захаров «Агропромстрой» МПМК-гар старшай экономистынан үлэлээбитэ сыл эҥэ буолла. Кини ханна сыһыаннаах, онуоҕун үлахан тардыстыылаах. Оссо Новосибирскайга институтка үөрэнэ сылдьан волейболунан үлүһүйан дьарыктанара институт сүүмэрдаммит хамаанда-тын чилиэнэ этэ. Ол сылдьан, бэйэтин баҕа өрүүнэн спорт атын көрүүгэринэн эмиэ дьарыктанара, ыытыллар дьарыктаныларга, араас түмсүүлэргэ бириэмэтин хаҥыстаабакка эрчиллэрэ, бэйэтин дьоҕурун холонон көрөргө ыытанара. Үөрэҕин бүтэрэн дойдутугар кэлбитэ уонна оройуон түөгүгэр туох эмэ туһалаахы оҥорор санааҕа үүйэ-хаайа туттарбыта. Кини зар-самыр ыччаттар иллэҥ бириэмэлэрин хайдах атааралларын кэтээн көрбүтэ. Үгүстэр тугунан даҕаны дьарыктаныахтарын булбакка эрэйдэнэллэрэ, онноҕоннор туох даҕаны наадата суох эрэллэри бара-кэлэ сатыыллар, солуута суох дьаһалларгa бириэмэлэрин эрэ ыытар түөгүгэр буолуоҕуттар.

Итиэннэ билэ сылдьан эдэр специалист институтка үөрэнэр сылларыгар спорка туохха үөрүйүбүтүгэр ыччаттары тумэн үлэлээн көрөргө быыарыммыта. Онуоха туох даҕаны усулуобуйа суоҕа кинини мунгутахсытара. Онон туохтан саҥалаан ыччаты түмэрин сатаан саныабата. Бастатан туран, дьиэ-уот бойдуруобуйун быыаарарга саҥаммыта. Ол иһин бэйэтэ үлаппир «Агропромстрой» МПМК-тын салаатыттан, туох былааннаах кэпсээн туран, кизиэтин актовай сааланы көҥүллүүлэригэр туруорсубута. Итиэннэ аны кинини тренажердары хайдах кэпсэтэн оҥорторор, балаҥнэтэр болуруос үүйэ-хаайа туппута. Бэйэтэ баҕа өрүүнэн саҕалыыр буолан хаҥыта суоҕа, үбүлүүр да тэриллэ баара биллибэтэ. Ол иһин Дмитрий Петрович Захаров бинрдиилэн ыччаттары кытта кэпсэтиһэргэ, онон санааны холбоон дьоҕурдаах дьоннору буларга санаммыта. Үгүстүк кэлэн-баран, сууран-кэтэн аҕыйах ыччаты тылыгар киллэрэн үлэтин саҕалаабыта. Тэрээһин үлэ кыаллыбата салыннарбыта. Ол эрээри тугу санаммытыттан, былаан наммытыттан аккаастаммаҕа, санаатын түһэрбэтэҕэ. Кэпсэппит, собүлэгнэрин ылбыт ыччаттара доҕотторун, таҥарыстарын сыыһа бу саҥа саҕалааһынтыга тардыталаан барбыттара. Оттон бэйэтэ токардары, электросварщиктары, тимир уустарын, тимирхачыры бас билээччилэри ыскылаат сэбиэдиссэйдэрин, кыладыаппсыктары кытта кэпсэтиспитэ, көрдөспүтэ.

«Отоннооҕохо оҥоойук туолар» диэн ос хоһоонно этэриниэ, сыыйа цитаата, гирэ атын да инвентардар көстүүлэрэ барбыттара, тренажердар араас көрүүнэрэ бинр-бинр оҥоһуллан испиттэрэ. Итиэннэ дьарыктаныахха баҕалаахтар саааларын кэтохпуттэ, аны бэйэлэриэн буларсатыы-сатыы оҥуманы оҥорторор, булар-талар буолбуттара. Итиэннэ курдук сыыйа ситэн-хотон кинэ ахсын дьарыктанар буолбуттара, аны бу үтүө саҕаланыыга доҕотторун ыытыраабыттара. Онон билигин 30-тан тахса ыччат бу общественнай саҕаланыынан тарилларбыт ыраахтыы спортивнай саалаҕа дьарыктаналлар.

Спорт национальнай көрүүлэриттэн биллиэ-маҥа мас тардыһыыта эрэ кинрэн турар. Ол гынан баран итиэннэ көрүүнэ сорох сэмэй ситиһиилэхтэрин бэлэтиэхха наада. Маҥна дьарыктанар иккис спортсмен аастыт сылга Баһылай Манчаары бириинигэр мас тардыһыытыгар бастаан туралларын. Саҥа спортивнай саалаларынахтарына, олохторун буллахтарына, национальнай ыстаныларга, хаҥсаҕайдаан туттуга дьарыктыыр былаанныаахтар. Онуоха баҕалаахтар аҕыйаҕа суохтар. Бу көрүүнэргэ үлэлии спорт ветераннара кинилиэрэ-саҕалыыллара наада уонна дьоҕурдаах ыччаттары утумнаахтык дьарыктыах туоналаахтар. Биһиги оройуоммут спорт национальнай көрүүнэриэр республикаҕа лаппа хаалан кинэрбитин умнуо суохтаахпыт.

Дмитрий Петрович бу сааланы олоххо киллэрэргэ сананарыгар иккиэн сыалынан салайтарбыта. Бастакытынан, доруобуйа уонсай турутун туһугар, эт-хаанын сайыннарыы сорудуун туруорумнута. Иккиһиэн, спорт маассабай буолуутун уонна спорт национальнай көрүүнэрин кинэнник пропагандалаһыны ситиһиэ. Билигин манна VI кылаас үөрэнээччиэриттэн үлэлиир ыччатка тиийэ дьарыктаналлар. Биһиги итиннэ дьарыктана сылдьар VI кылаас үөрэнээччиэрин Алик Петрову, Андрей Эверстовы уонна «Агропромстрой» МПМК-тын рабочайын Роман Чагылысовы көрсөн кэпсэтиһэбит. Кинилэр бу саала аһылыаҕыттан хас күн ахсын кэлэн дьарыктаналлар эбит. Онон ыччат иллэҥ бириэмэтин туһалаахтык атаарыытыгар усулуобуйа тарилларбыт. Аны ыарахан интэриэннэхтэр ахсаннарыгар кинрсэр оолор кэлэн бэйэлэрин бинр саастыылаахтарын, үлэлиир ыччаттары кытта бинргэ дьарыктаныыллар: хардарыта сыһыаннаһылар, кэпсэтиһиллэрэ, бинр тылы буһан эрчиллиллэрэ ситиһиллибит. Итиэннэ курдук кэлиэ бириэмэлэрин барыы ертүнэн туһалаахтык атаарар, тиийэн-таайан, иниэлэн-хомуллан эт-хаан чэбдигириитин, дуоһа дуоһуйуутун ылаллар эбит.

Биһиги салайаччыларын Д. П. Захаровы көрсөн иннинитин туох былаанныаҕын туһунан кэпсиригэр көрдөстүбүт.

—Бастатан туран, спортивнай саала наада,—диэтэ Дмитрий Петрович.— «Агропромстрой» МПМК-та бэйэтин барсын суотутар быйыл үлэҕэ киллэрэргэ былааннаан саҥа спортивнай саала неегдэйүн бүтэриэхчэ буолан иһэн, уоһэттэн үбүлэһии суоҕунан уонна барсын суотутар тутар объекта эбэҕэ бэрт буолан, тохтоторго күнэлиннэ. Ол гынан баран начальник И. С. Артемьев кэлэр сылга хайаан даҕаны үлэҕэ киллэрэргэ тылын биэрэн турар, онон эрэллээхпит. Быйыл кердеһүүбүтүн быһа тыныыныа, актовай саалатын көҥүллэн улаханнык абыраата. Араас түмсүүлэр, мунньахтар буолаллыгар спортивнай снарядтарбытын хомуйан биэрэбит. Билигин 30-тан тахса ыччат сылдьар, сорохтор оссо билэ иликтэр быһыылаах. Аны кэдиэлэҕэ үс күн кыргыттар эрчиллэллэр. Спортивнай саалабыт үлэҕэ киирдэҕинэ, консультация хостоох, массажтыыр кабинеттаах доруобуйаны туһсарар сыалларах кинигэ куоҕутар былаанныахпыт. Оҕо, биллэн турар, төлөбүрдээх буолуоҕа. Ол суотугар хамнастаах тренерлэри, атын даҕаны үлэһиттэри тутуохха сөп. Ол аата бэйэбитин байабыт үбүлэниэхтээхпит. Онуоха бастаан атахпытыгар туруубутугар оройуон араас инвентардарынан даҕаны, үбүгэн даҕаны көмөлөһүөн наада. Аны оройуоннааҕы спортсовет ойоҕуттар улаханнык эрэнэбит. Иннинитин, олохпутун үчүгэйдик буллахпытына, илиниэ дойдулар туруулаларын, спорт национальнай көрүүнэрин киллэрэр баҕалаахпыт. Саалаҕын мас тардыһыытынан эрэ дьарыктанабыт.

Ити курдук оройуон кинини бинр үөгүлэр кыракый спортивнай саала быйыл күүгүнүттэн үлэлээтэ. Оҥу үгүстэр билигин даҕаны билэ иликтэр. Бу түүө саҕалаһыны бэйэтин баҕатынан Дмитрий Петрович Захаров тэрийбитин, ыччаттар эт-хаан ертүнэн сайдыыларыгар, бириэмэлэрин туһалаахтык атаарыыларыгар көмөлөһүүтүн иһин улаханнык тэриллэтэ уонна оройуоннааҕы спортсовет истиг махталларын биллэраллэр уонна иннини былааннара олоххо киирэллэригэр баҕараллар.

С. АЛЕКСЕЕВ.
(Хаһыат анал. корр.).

Снимоктарга: үөһэ — рабочай Роман Чагылысов иитиҥҥэ дьарыктанар; ортоку—VI кылаас үөрэнээччиэрэ Алик Петров уонна Андрей Эверстов эрчиллин кэмнэрэ; аллара—тренердэрэ Д. П. Захаров (ортоку) дьарыктаныаччыларын ыытта.

Т. Кардашевскай фотота.

Россия суруйааччыларын VII съеһигэр

(Делегат бэлиэтээһиннэрэ)

Россия суруйааччыларын VII съеһа ааспыт сыл ахсыннары 11—14 күннэригэр Москва куораттаа Советскай Армия академическай театрын иннэ, айдам-сайдам саалатыгар ыытыллыбыт аҕыс аста. Съезд бу театрга буолбута эмиэ бинр үчүгэйдэах. Кини ханна олороро көҥүлэ. Онон туһанан, эһиги бинр дойдулаахчыт иккис эрэлэҥ олордум.

Россия 5 тыһыынчаттан тахса суруйааччыларын аттарыттан 670-са делегат талыллыбыт. Съезд пленарнай чааһыгар 498 делегат сыытта. Сорохтор СССР, РСФСР Верховнай Советтэрин сессияларыгар сылдьар буоланнар, бастаны күннэргэ кыттыбатылар. Кэлин быыбарга, куоластааһын саҕана Расул Гамзатовтаах элэс курдук кэстон ааспыттара.

Съеһи кылгас кинрин тылынан 80 саастаах, хаар маҥан бытыктаах-баттахтаах Сергей Михалков аста. Кини этэтыынна, чомолуйа турара —бэйэтэ бинр туспа поэзия. Аан дойдуга ааттыбыт улуу суруйаччыны ила бэйэтин көрөр-нстэр, эҥин, кэрэтин, дьиҥнэтин эриахсит.

Съезди апал дакылаат диэн суох. Бу—съезд уратыта. Бинр да айымныы, бинр да суруйааччы ситиһиилэрэ чөлчү бэлиэтэммэтэ. Ити—иккис уратыта, Олус деловойдук барда. Ол—үһүс уратыта.

С. Михалков съеһи аһан туран, 1986—1990 сыллар иккиэн ардыларыгар Россия 442 суруйааччыта олон туораабытын аҕыйах. Киниэлэр кэриэстэригэр сүһүөхпүтүгэр туран сүтүрүйэн ааспыт. Саныахха олус ыарахан. Манна таарыйа эттэххэ. Россия билигин баар суруйааччыларын улахан ангара пенсионердар эбит. Сваланы эргиччи көрбүтүм бүтүннүү кэриэтэ хаар маҥан баттахтаах дьоннор олорор эбиллит. Суруйааччы буола үүнүү быһаана, ыарахана итиннэ да кэстор.

С. Михалков кэннитэн Юрий Бондарев, Александр Проханов уонна ревизионнай комиссия председателэ Семен Борзунов, саҥа устаан бырайыагын туһунан Ирина Стрелкова кэпсэтиллэр. Мандатнай комиссия дакылаата истиллиннэ. ССРС суруйааччыларын IX съеһигэр делегаттары, бырабылыанньа саҥа составтарын, бастакы солбуйааччыны талыы, уураах ыытыллыта, о. д. а. боппуруостар дьүүлгэ турдулар.

Мандатнай комиссия иһитиннэриититтэн биллэхха, съезҥэ 40 суруйааччы дьахталлар, 48 Аҥа дойду Улуу сэриитин кыттыылаахтара суруйааччылар кэлбиттэр. Салайаччылартан Полоковтаах хаһыа да буолан кэлбиттэр. Салалтаны ыытарыы уоскайыынан суох үһү. Ревизионнай комиссия «дакылаата» арыый критиканнаах буолла. Холобур, урукку салалта быгаарбыта, кордобул намыһаҕа, үгүс суруйааччылар оҥуоха үгүстүк сьыбыытылларга удаахаа итэҕайиэн аҥаарыыны. Үлэ атын да өрүүгэр кинэнник тохтобул оҥоһуллуна. Ол эрээри С. Михалков ревизиэн сорох этиилэрин ылымпата. Ол иһин: «Ревизионнай комиссия үлэтэ улахан көмөнөрүүнү эрэйэр»,—диэн ыспыраанньалаата. Кэлэҥнэтиигэ 140 киһи суруллуттан сүүстэн тахса киһи дуоһуйа этталэр.

Аҕыйах киһи этиитин билиһиннардэххэ маннык. Анатолий Алексин: «Суруйааччы девиһэ арахсыы буолбатах—холбоһуу»,—диэтэ. Татардар, башкирдар — суруйааччылара арахсаары тиис, питтэрин иһин этэҕэ буоллуо. Кини оҥо литературата баарын, тыыннаарын, бэл, ыраныысса таһыгар биллэр буолбутун, «Детская литература», «Малыш», «Педагогика», «Просвещение» кадательстволартан эльбэх цумаҕыны тутан ылыы сыыһатын бэлиэтээтэ. Оттон Владимир Куприн-Россия национальнай культуратын боппуруостарыгар тохтоото. Суруйааччылартан нолуок ылар туһунан ССРС Верховнай Советын уураахын улаханнык утарда. Владимир Бондаренко: «Россия суруйааччыларын союоҺа—Россия духовнай күүһэ»,—диэтэ. Кырдьаҕас салалта улаҥыйара ааҕалаарыы эттэ. Оттон Валентин Распутин РСФСР Суруйааччыларын союоһун бөҕөргөтөргө туһаайан, татардар арахсаллараын сыыһанан аахта.

Суруйааччы союоһун аатыгар улахан мөҥүөр буолла. «Россия суруйааччыларын союоһа» диэххэ диэн буолла. Оҥу башкирдар утардылар, «биһиги оччоҕо муньахтан тахсабыт» диэн тылласпылар. Улахан дьүүл, мөҥүөр кэннитэн «РСФСР Суруйааччыларын союоһа» диэн аата биэрэтиллиннэ. Куолас-ааһын кэннитэн союз бырабылыанньатын председателинэн Юрий Бондарев буолла. Борис Романов—бастакы солбуйаччы. Национальнай литератураҕа совет тэриллиэ. Маны таҥа национальнай литератураҕа 60 секретарь талыллыннар. Биһиттэн Н. Лугинов киирдэ. Уочаратынан Москваҕа баран үлэлээн, бэйэлэрин национальнай литератураларын ыыталаатын быыаарсыахтаахтар.

Бырабылыанньа составыгар биһиттэн 3 киһи—Софрон Данилов, Савва Тарасов, Николай Лугинов чилиэннэнэ киирдилэр, Андрей Кривошапкин ревизионнай комиссияҕа чилиэн буолла. ССРС суруйааччыларын IX съеһигэр С. Данилов, С. Тарасов, Н. Лугинов, Н. Харламтьева делегаттар.

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр.).

Норуот эмчитэ

Дьоҥҥо туһалыыр туһугар

Мин сонуйа эстибэппин. Бу кэлиэҕи кэмнэ норуот эмчиттэрэ үөскүүллэр-үөскэллэр эрэллэрин. Кинилэр баар буолуохтаахтарыгар эрэнэрим. 30-тус сылларга Саха сирин оҕуттарыа, кыаларыттан аккаастаналларын мэдьыйуу саҕаламмытын бары бэрэ диэн билэбит. Онтон ыла биир эрэ кийин үөскэтэр хаҥкаах бириигэ баспыт. Дьэ уонна хантан кэлэн сиэ отобуттарын, ойуурдарын тыын, пара эстэ,быста охсуоҕай. Хаанка баар өрүүтүн эстибит дьылҕалаах. Итэ курдук саҥалар ньиргэлэн кэлбиттэрэ Макарова Елена Николаевналыын көрсүү бэрэбэ турдаммыт.

Іккэ биһиги кэстибит сала туос ыйыттарыттан саҕаламмыта.

— Көр, бу чороону. Оҕо сылдьан отохтоҥ көрэйэр идэлээхпин. Ол иннэ чороон, туос ыйыт ойуутуттар , кыдарыгар ыйтарыы ыстэ сиэрэхтэрэ. Дьоҥум отохтоҥ көрэйэрэ абааны көрөй дэлби таһыйоллара... Аҕыларбыт дьиэрбитэ дайда улахан буолуохтаах, арааһа, онтон да сылтаан сарбыллыыбыт буолуохтаах. — диэр кэпсиир.

Елена ийэтин аатынан аатталлар. Билигин эйэлээх Мария Кондратьевалыын биирэс торообуттэр инниэлэр. Иккэтин бу диэн ийэлээбит. Аҕата Николай Ильич Башарин диэн кийи Іматаах из. Іилэхтиттэн торуттэхэ үөҥ. Кымсчаан Бэрэ диэр ситиилэбит. Инньит аҕатынан Павел Иванович Макаров І.бөн аҕыр. Оччотооҕу туллаах оҕо кинэ оҕо кор. бутэ баарай? Елена сурдаах сиэнэктэн, кэнэтиэн эрэ итэҕэстэхтэн саҥаны улаатыыта тус бэйиэгэр өссүүлэах буолбутүн, үүнүүгүн,сайдыаҥын да эмтэһийдэбитин туһунан аһаастык этэр.

— Оҕо эрдэхэтиттэн ыраах эстэҥин билэр этим. Иннэлэбит аҕам биирдэ ыраахтан кэлэхтээхтэ. Онуу эстэн турар, дьахтар. Аҕам эдьиийэ Агафья Макарова диэн эмэхсин өрүүтүн: «Оҕом ыраах эстэх эҥ», — дэхтиирэ. Коҥус ыстыыгар олордон баран, ыраах баттаҕын быт. тыыбыта буолан, тоботун ыарыйан утуйан кэбиэ. рин уонна бэйэм сотуо. луу, ыыхтыы ыстана. рым.— кини ыраахтар дьиэти күүс ыйыйэн сыл. дьарыа уот аан бастаан билбит түгэнэрэ этиэ. шиэхэр этэ.

Кини этэр эмэхсин» Агафья баллар чабыр. ыҥсыт этэ. Хор, оҥу сурубун ылбатахпын диэн хомойор. Елена Николаевна оҕо эрдэҥиттэн хоонту суруйуунан дьарыктана сылдьыбатыгын туһунан кэпсиир. Хоонтоҕоруун билиҥи дарыны уурда сылдьар.

Аҕыларыттан мэндэр, булуҥас ийдээх кыыс

Норуот эмчитэ

Дьоҥҥо туһалыыр туһугар

Төҥүлүтүүгэ профтехучилищеҕа үөрэнэн шоферыыр идэтин баһылаабыта. Ол эрэдэ оҥ идэтэн уһуйуук улаатыан, дорообуйата ыалтоон, производствоҕа астыыра ыллардыта. Оҥу бэйэтэ этэҥэлиит.

— Марыыттан төлөрүйдүм. Адыс ааҕыстым. Билигин кини кэрдии кийи буоллум. Сүрүннэтэ дьаны сий, — диэр Елена Николаевна.

МТС сэҕэттэн механизатор Е. Д. Абрамова уот аан бастаан дьыс ыныгы биотоктаадын бэлэбит кийиилэр буолар. Кини этэриэн буоллаҕына, ыччат тэрдүгэр былырыыта отойут дьахтар үөскээн сылдьыбыт үһү.

«Агротехнаб» предсэдэтэлэ М. Е. Попова Якутскайдаабы биотоктааҕын бэлэбит кийиилэр буолуохтаахтар диэн бэрэбиэркэлиир кэпсиир. Биология институтуттан юнэрэн Елена Николаевнаны бэрэбиэркэлэтиит. Специалистар кэпсиэ чахчы биотоктаадын быһаарбыттар уонна эмэхсин тутарга юнэрэриэр мэрдэхтэрэ. Оҥуоха диэри үөрэнэн чиэ быыбыттыын дьиэҥэ этиэриэн ыҥыллыыбыттар.

Бу торолтэ салайаачыта А. А. Шадрин: «Ос. теоповдроонуун эмтэтиим. Доҕоор, сүрдээх сытыы, сылгас сиэнэм үөйүүнэ дьыарыллан ыкрбит дуо? Биоток диэн дьыстэ энергия буолар этэ. Бу. ҥнэ кэлэр өрүүгэр ыо. руот эмчиттэрин тумэй дьоҥу эмтиир кэнэн тэ. рийэр бадаҕаахтыыт», — диэтэ.

Шофер Е. Е. Попов «Уолум Саҥа быйыл ку. ҥнэ ыотоциклга атаарыт бэтэҕэтүн, сототун улаханыын эмсэҕэлэспит». Ону Елена Николаевна ыкрийэн,томоруйан эмтэтэ. Ол кийин билиҥи курдаттэрэ сүрэ,ыстэ сылдьар.

Елена Николаевна итинэ таҥнан быйыл сайын Мыҥырааны оҕо. лорун, Степа Ивановичы, Марфа Городецкаяны уо. д. а. эмтэбитин. Дьоно онтон туһунньах курдук буолбуттарын үөрэ,ыстэ сылдьар.

Билигин үлэлиир тэ. рилэриттэн туспа хос ылан эмтиир. Орто ос. куоланы бүтэрбит кыыса Настя кини оҥуутар уоруоҥнаабыр. Аҕалара Иван Петрович Макаров «Нуотара» учаастаах механизатордыын үлэлиир. Бу рабочий дьиэ кэргэн ойдоро үөрэхтэ, ригэр ситиһиилэхтэрин бэлиитэхтэн бадаробын. Настя оройуонтан биллэр спортсменка буола үүнэн эстыыбар. Коллара тоҕус ыллыс үөрэхэччэ, үөрэҕэр үчүгэй.

Елена Николаевнаны бу үүммүт дьыл кулун тутар ыйыгар улахан эмэхсин күүтэр. Кини оҥуоҕа диэри сүүстэн итэҕэйэ суох кийиэ этэҥ, медицинскай кэтэх кирүү мэтэрааллаах үлэлиэр эбит.

— Чурапчы мольоо. то тартаҕыа, бадар, биотоҕун туһалаах ыкластаныыта. Очеҥуйа бар дьоммун дьэ дьиэ. нэхтэк абырыырым кэ. лиэ этэ,— диэр кини.

Билиҥиттэ этэҥнэн түмүктэрэ эрэнэрдиллэх буолуох курдуктар. Аҕа. ыт сыл дьиэти,хоро кэ. ҥнэтиэр, үтүө саҥалаах Елена Николаевнаны обуоралаах үлэлиэр сэ. тиһиилэри бадарыаҕым.

Сэмэн ТУМАТ.

РЕЖИССЕР ДЬОРО КИЭҺЭТИГЭР

Соторуттаабыта «ойуун кинилэр — СССР культуратын туйгуна, Саха ССР культуратын үгүөлэах үлэһита, уус-уран самодеятельнаһы Бүтүн Союзтаабы уонна республикэтээҕи норуттар лауреаттара, П. М. Решетников аатынан Чурапчытаабы народнай театр режиссера Н. М. Заболоцкая ийэр бэҥэрэ буолла.

АНАР БИЭЧЭР, кийи олоҕун биир сыаҕай дьоҕотуттааах, умнуллубат кэрэ-балаҕ туһана. Маанылаах дьиэти кийиэр Надежда Михайловна сүүрбүүс сыл культураҕа үрүлүйэ үлэлээн таштан кэлэ. Культура үлэһитин түбүгүн кийи аҥаа сиэнэт. Ол эрэдэ ийэр үлэ ийэстээх-ийэлэр бүүсбүтүннүү ыларын, үрдүкэ кэтүү төрүттүн, ардыгар онтон түбүү да хомолтотун билбит. Аҕай республика бэйэ күүстээх народнай театрын тэрийбит талаанныах режиссер сценаҕа тахсыытын дьон сэрэҥ дохсун ыгыс тыыллыан үрдүдү кирүстүлэр. Кини түгэҕэ, долгуйуу мичээрэ мэлчү ойон тахсай сэдэҥэ толордо. Үөрүү-көтүү ертотугар бэчэр «бүрүйдэлэр» оройуон үүс кийиэнэ. ттэттэн, үлэ коллективтаттан кэлбит эҥэрдэ сүрүннэр, бэлэхтэр тутта. рылыннылар. Культура министерэстэбэ уонна комсомол ресномун Бочуотунай грамоталарыа. ын режиссер аҥаараалаҕынан бэчэр биир эрэгэйдээх түгэнэрэ буолла.

Бэчэрэ режиссер туруоруоҕуттан аҕыйыгыттан быһа тардыылар кэрдэрүлүннүүлэр. Комедиэттэн трагедиэҕэ, сценаттан пьесаҕа тиийэ туруорар ыыхтаах, дэгиттэр талаанныах специалист көрдөтүүлэрин дуоҕаларын бу да сыарыыга болуутта, сурахтарын абылаатыа. Ч. Айтматов «Ниэсэр» диэн аҕыйыытыттан уолаттарын сэриигэ сүтэрбит Талгаанай моногум аҕалыын, эмэ, ким таанын хамсаппата! Бу дуоҕа ыллыыытыгар аастыт сэрии дорообоннэрэ кыыллыыллар... Оҕуруоттаах ийдээх, ньуолбар, ыҥсыыгаа соллоҥноох дьахтары И. Семенов «Дьүүл» диэн спектаклэттэн быһа тардыыны Саха оруолуттар көрдүбүт. Надежда Михайловна талаанныах артист буолаарын өссө тогул итэҕэйэбит. Бэйэлэрэ көрөбүт кини салайар коллективын артистарын. Дьиэ-уот, коммуналыай хаҥнабыстыыба производственнай холбобуттан үлэһитэ П. Дорофеев, оройуоннааҕы кини бэлиитэтэ Е. Іванова, культура үлэһитэ П. Кузьмин, музей директора Н. Пинигина дьон эстиг бэйиэбэлэрэ өссө тогул ыллылар. Оттон кэрэхсиннэр Мария уонна Валерий Герасимовтар уолаҕынаахтарын бэчэрэ олус киэрэтэлэр.

Бэчэрэ Чыаппаратан «Нэйин» квартет, медалистка С. Константинова, кырдьыбыт дуоҕалаах М. Васильева, «Дьиэрэнэй» оҕо ырыа-уйуу ансамбла ыытыллыны ыллылар. Светлана Константинова «Дьуоҕэбэр» диэн саҥа ырыатын Надежда Михайловнаҕа анаан нэйилэхтэн ыллаабыта, бука, дьон сүрэҕэр сонуоо.

Режиссер Надежда Заболоцкая бэчэр түмүгэр ийэтигэр аҥаан ырыа ыллаабыта кини талаана уҥараабыт баайдааҕын көрдөрдө. «Кистэнэн сытар дуоҕаг баайа өссө арыллан эстин, өссө айыныыллаахтык ай. үлэлээ!» — диэн Надежда Михайловнаны дуоҕабытынан алгыы олус астынан тарастыбыт, ураты нэйин бэлиитин орго диэри ырыаллаата.

Л. ВАСИЛЬЕВА.

Быйылгы Бараан сылыгар М. В. Ломоносов аатынан фарфоровай завод скульптора Эльвира Кроткова эйбит статуэтка.символа (символа). Маны завод сэрбэҕэйдик оҥорон таһаарыыта кэлэр, дэ.

(ССТА фотохрониката).

Россия суруйааччыларын VII съеһигэр

(Бүтүүтэ. Иннин 3.е стр. көр).

тыыан турдулар. Саха сирин суруйааччыларын тэриллэтэ улахан авторитеттаах эбит диэн саҥаттыы.

Софрон Данилов съезкэ олус үчүгэй этиини оҥордо. Д. Васильева, И. Варламова ССРС Суруйааччыларын союбутар чэлиэнкэлэ ыытыллыыдар. Ити эмиэ улахан сиэнэ. Аттыгар кытаанах учаастака сыталлар.

Съезкэ сылдьан эйэҕэс билиилэр-көрүүлэр. Эйэх суруйааччы этэр-тыыныр тылын-ойуун тутан оҥорон ыытыым. Литературы атмосфератын, тыыннаах тылын ыытыы. Литература арааһа бөлөҕүүстэрэ эйэҕэс сонуллыы, кэйи дьиэтиргэнэн эйэтэр истэн курдук этиилэр. Ол суруйуом, аймах диэр ааҕаҕа—улуу үөрэх.

Аны сахалары туһэрбит дьоҕолоро дьиэ аҥаа. 38 мэндиэмэнээх Наукалар академияларын гостиницата үөр. П. Федосеев — Доосо, П. Аввакумов, И. Семенов, Ф. Чисхаев — Харыскаа — ыҥырыылаахтар. Кинилэр бириигин кытта эмиэ маанаа туспулэр. Барыбытын мэндиэмэн аҥаа биирдии кийи олорор хосторутар туһэрдилэр. Семиэрхай бадаҕынан үөскэбит саха сүүтэ 26-с мэндиэмэнтэн улуу Москваны көрө олороро үчүгэйдэ бэрт. Дьиэлээх остуоруйа дойдутугар олорор курдук сэнээн ылаҕым.

Түмүкпэр миигин аҕаан, уруйдаан-айаллаан, хоһоонноробун бочуоттаан миигин уонна аҥаччылары—биэр дойдулаахтарбын ыытыыгаабыттыгар редакция аатыгар уонна суруйааччы Сэмэн Туманна диринг махтабын тиэрдэбин.

Алексей БРОДНИКОВ.

Мэҥэ.Хаҥаластаабы госавтоинспекцияна Степанов Иван Петрович аатыгар бэриллибит АВХ 949011 нуомэрдээх водительскай дастабырыанны сүүрүүтүгэр дьиэҥэ суоҕунан аҕыллар.

Таҥалыр аҕабыт, эбэбит, хос эбэбит

ПОЛЯТИНСКАЙ

Афанасий Иванович

106.с саҥылар ойбутун, дириҥнэн куруутуйан туран, барыа аймахтарыгар, биэр дьонуттар ыытиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэйиэрэ, хос сиэнэрэ, күүгүттэрэ, кийиттэрэ.

«Нуотара» учаастыын коллектива учаастак сылаабынай бухгалтерыгар Полятинскай Аксинья Афанасьевнаҕа аҕата

ПОЛЯТИНСКАЙ Афанасий Иванович

ыалдьан ойбутукан кутурданын биллэрэр.

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Күүдү эдьиийбитин, эбэбитин ФЕДОРОВА Анастасия Харитоновнаны 75 саҥын туоларынан итиннэк, истиҥнэк эҕэрдэлиибит. Ыраастыт туһугун доруобуйаны, өссө үйүн, дьоллоох олоҕу, күн сирэйэр баар барыа көрөн үгүннү.

Софронтар, Петроптар.

КҮОХ ЭКРАНҤА ЧУРАПЧЫ КӨРДӨРӨР

Тохсуньу 6 күнэ

17 ч. 20 мүн.—мультфильмнар.
18 ч. 00 мүн.—музыка.
18 ч. 30 мүн.—«Бездна» уус-уран фильм.

Тохсуньу 7 күнэ

11 ч. 00 мүн.—мультфильмнар.
11 ч. 30 мүн.—музыка.
12 ч. 00 мүн.—«Розовый кадиллак» фильм.

Оҕо даҕаны өйдөөх

Бэйиэ оҥоҥу оҕо курдук саҥаччыбыт. Ол эрэдэ олохсо, суоллаах да суох курдуттан кини, араас түбэлгэ баар буолар эбит. Кырачаанныар кийи үөйбэтэхтэн,ахтыбатаҕын саҥаралларыттан, боччумнуур туттан ылаларыттан соҥуйа сылыгыт. Мин биирдэҕэ тэбэртэх, биирдэҕэ бөкстэх сиэнэрдэхтэрим. Дьиэҕэ кийи сүөх буолан, сылаастык тэҥнэнэрин, суоҕубут уллата бэрэбэрэ ыраах сылдьыбат чыбыт. Арай биирдэ тоҥуун таҥыгар тиэмэлаан бараммын, оҕо сарамыыр сиэтэрэ ойбонго ыстыыбын. Кырата ууга түбэт чин, курачы сыты й б ы т. эдьиий» балтын сиэнэт. ыгыа,ыгыа бу ыаллар эбит.

Кэлин, уоскуйан баран, улахаатыттан Фроситтан тоҥоолойон билбитим, ыттара кинэн балтын Люданы ойбонтоо уҥа кэтэн кэбиспит, өҥу, эдьиий буоллаҕа буолан, аттыгыттан сөҥнэн таһаарбыт. Кини сиэнэ сиэнэбэт алдьартайа буолуохтааҕын, хата, туох луохтааҕын, ол уҥан, туга улахан кийи көрдүк быһаарыныыны ылыммыт. Алдьартай өҥэ күүгэнэх өрүүгүттэн кэлэн сиэ, «Бэй- хаҥан баарыр сэрэхтэх буолаҕыскэ» ыҥыйбаҕыстыгар бэлэмнэнэ.

Е. ГОРДЕЕВА,
пенсионер.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 нан. ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох»—Чурапчинский районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4130.

ЗАКАЗ № 3. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 нан.